

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับความก้าวหน้าในอาชีพ

2.1.1 ความหมายของความก้าวหน้าในอาชีพ

ความก้าวหน้าในอาชีพ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในบทบาทการทำงาน ซึ่งจะให้ผลตอบแทนทั้งทางด้านจิตวิทยา หรือผลตอบแทนที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการทำงาน การเปลี่ยนแปลงต่างๆ เหล่านี้จึงรวมถึงการเปลี่ยนแปลงที่ก่อให้เกิดความก้าวหน้าในงาน การเลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่ง หรือเงินเดือน ตลอดจนถึงความพึงพอใจต่อชีวิต ความรู้สึกที่ตนเองมีค่า ประสบความสำเร็จ ซึ่งอาจออกมาในรูปของอำนาจหน้าที่ สถานภาพที่สูงขึ้น ความก้าวหน้าในอาชีพจึงเป็นผลสุดท้าย ของการจัดการอาชีพงานที่เริ่มต้นด้วยการวางแผนอาชีพงาน การพัฒนาอาชีพงาน ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาความก้าวหน้าในอาชีพ (นฤมล นิราทร, 2534)

2.1.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาความก้าวหน้าในอาชีพ

ประณต นันทิยะกุล (อ้างใน ปานทิพย์ บุญยะสุด, 2540) ได้นำเสนอถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาความก้าวหน้าในอาชีพไว้ดังนี้

1) องค์กรหรือหน่วยงาน กำหนดความก้าวหน้าในอาชีพไว้ คือ

(1) การเลื่อนเงินเดือน เป็นการสร้างแรงจูงใจอย่างหนึ่งของระบบราชการซึ่งผู้ที่ทำงานดี มีผลงานจะได้รับการเลื่อนขั้นเงินเดือนเป็นการตอบแทน โดยมีการให้ขั้น 1 ขั้น ในกรณีความชอบปกติ และ 2 ขั้น ในกรณีมีความชอบพิเศษ

(2) การเลื่อนตำแหน่ง มี 3 ลักษณะ คือ

- การเลื่อนตำแหน่งที่กำหนดเป็นระดับควบ การเลื่อนในระดับควบนี้มีการกำหนดเงินเดือนขั้นต่ำหรือกำหนดจำนวนปี ในบางกรณีผู้บังคับบัญชาต้องประเมินความเหมาะสมด้วย

- การเลื่อนตำแหน่งที่วางเป็นเลื่อนตำแหน่งในระดับสูงกว่าที่ว่างลง โดยผู้ที่เหมาะสมจะได้รับพิจารณาแต่งตั้ง

- การเลื่อนตำแหน่งที่สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (สำนักงาน ก.พ.) กำหนดซึ่งเป็นตำแหน่งทางวิชาการ โดยจะใช้ผลงานและการให้การรับรองความเชี่ยวชาญมาเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา

(3) การส่งเสริมทางวิชาการ เป็นการส่งเสริมให้ได้รับการศึกษา ฝึกอบรมและดูงาน เมื่อบุคคลได้รับการบรรจุเข้าทำงานแล้ว

(4) การสลับเปลี่ยนโยกย้ายหน้าที่ เป็นการเปิดโอกาสให้บุคลากรได้มีการพัฒนาตนเองให้มีความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานอย่างกว้างขวางขึ้น

(5) นโยบายขององค์กรที่ส่งเสริมและให้ความสำคัญต่อการพัฒนาความก้าวหน้า

2) ผู้ปฏิบัติงาน

ความก้าวหน้าเป็นเครื่องมือชี้ให้เห็นถึงประสิทธิภาพในการทำงานของผู้ปฏิบัติงาน ดังนั้นผู้ปฏิบัติงานจะประสบความสำเร็จในการทำงานได้จะต้องปฏิบัติงานดังนี้

(1) ด้านจิตใจ ต้องมีความตั้งใจและมีความคิดว่าต้องก้าวหน้าและทำงานอย่างสุดความสามารถ

(2) ความรู้ทางด้านวิชาการ

(3) มีการเฝ้าหาความรู้โดยการศึกษาต่อ หรือฝึกอบรม ดูงาน หรือหาตำราที่เกี่ยวข้องกับงานการศึกษาด้วยตนเอง

(4) ความรู้ในการปฏิบัติงาน ต้องรู้ว่าในหน่วยงานที่สังกัดในภาพรวมเป้าหมายของหน่วยงาน

(5) การทำงานอย่างมีคุณภาพ ต้องทำงานโดยมีแผนงาน ทำงานด้วยความรอบคอบ รวดเร็ว และถูกต้องตามเป้าหมายและหลักวิชาการ เมื่อทำงานเสร็จไม่สร้างปัญหาติดตามมาและเป็นที่ยอมรับของผู้บังคับบัญชา

(6) ความสามารถในการปรับความรู้และปรับตนให้เข้ากับงานจะต้องมีทักษะในการนำความรู้มาปรับให้เข้ากับการทำงาน รวมทั้งจะต้องรู้จักนิสัยใจคอและความถนัดของผู้ร่วมงาน

(7) ผู้ปฏิบัติงานต้องมีทัศนคติที่ดีในการรับราชการ กล่าวคือ ต้องมีสำนึกว่าข้าราชการคือ ผู้รับใช้ประชาชน มีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่ฉกฉวยผลประโยชน์จากช่องโหว่ของกฎหมาย ไม่รับสินบน และทำงานโดยอุทิศตนและมีความเสียสละ

(8) มีมนุษยสัมพันธ์ดีในการปฏิบัติงานกับบุคคลที่เกี่ยวข้องด้วย ได้แก่ ผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน ลูกน้อง ลูกค้าผู้รับบริการ

(9) มีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ และต่อผลของงาน

(10) เป็นผู้ที่มีระเบียบวินัย

(11) มีสุขภาพอนามัยแข็งแรง

(12) มีความกล้าในการแสดงความคิดเห็นของตัวเอง

(13) มีความสามารถในการประสานงาน

3) คุณภาพการทำงาน

คุณภาพของการทำงานที่ส่งผลถึงความก้าวหน้า ได้แก่ (บำรุง สุขพรรณ, 2535) การรักงาน พอใจในงานของตน เห็นคุณค่าของงาน ซึ่งจะทำให้เกิดความรักและผูกพันต่องาน

(1) การเรียนรู้งาน ต้องศึกษากฎระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับงาน และต้องแสวงหาความรู้ คำแนะนำจากผู้มีประสบการณ์ เพื่อนำมาปรับปรุงการทำงาน

(2) การเรียนรู้เพื่อนร่วมงาน การเรียนรู้ที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่น เพื่อความร่วมมือและเพื่อทำให้การทำงานร่วมกันมีประสิทธิภาพ

(3) การเร่งรัดงาน งานที่ได้รับมอบหมายจะต้องรีบทำให้เสร็จสิ้นโดยเร็วเพื่อพร้อมที่จะทำงานชิ้นต่อไป

(4) การริเริ่มงาน ผู้ปฏิบัติงานต้องสนใจใฝ่หาความรู้ที่ช่วยให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เพื่อนำมาใช้ปรับปรุงงานให้มีความเจริญก้าวหน้า มีประสิทธิภาพ มีผลงานเพิ่มขึ้น

(5) การมีระเบียบวินัย การปฏิบัติตามกฎระเบียบและวินัยของหน่วยงาน

2.1.3 เครื่องมือที่ช่วยเหลือในการพัฒนาความก้าวหน้าในอาชีพ

เครื่องมือที่ช่วยเหลือในการพัฒนาความก้าวหน้าในสายงานอาชีพ คือ (ธงชัย สันติวงษ์, 2540)

1) Job Ladders เป็นแผนผังที่แสดงให้เห็นถึงโอกาสที่จะก้าวหน้าจากงานหนึ่งไปยังงานอื่น ๆ ได้ทั้งโดยในแนวนอนและการเลื่อนไปยังตำแหน่งที่สูงขึ้น โดยจะมีรายละเอียดต่างๆ เช่น อัตราเงินเดือน ประสบการณ์ การอบรมที่ต้องการต่างๆ เป็นต้น

2) Job Posting เป็นวิธีการง่าย ๆ ที่ใช้เพื่อเปิดโอกาสให้คนงานหาความก้าวหน้าโดยการเลื่อนชั้นหรือการโยกย้ายไปทำงานที่ชอบ ตามระบบนี้เมื่อมีตำแหน่งใหม่เกิดขึ้นจะมีการแจ้งให้

- ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้วจะไม่ใช่สิ่งจูงใจของพฤติกรรมอีกต่อไป
ความต้องการที่ไม่ได้รับการตอบสนองเท่านั้นที่เป็นแรงจูงใจของพฤติกรรม

- ความต้องการของมนุษย์มีลำดับชั้นความสำคัญ กล่าวคือเมื่อความต้องการระดับต่ำได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการระดับสูงก็จะเรียกร้องให้มีการตอบสนองทันที

ลำดับความต้องการของมนุษย์ตามทฤษฎีของมาสโลว์

(1) ความต้องการทางร่างกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการขั้นมูลฐานของมนุษย์ และเป็นสิ่งจำเป็นที่สุดสำหรับการดำรงชีวิต ร่างกายต้องได้รับการตอบสนองภายในช่วงระยะเวลา และสม่ำเสมอ ถ้าร่างกายไม่ได้รับการตอบสนองแล้ว ชีวิตก็ดำรงอยู่ไม่ได้ ความต้องการเหล่านี้ได้แก่ อาหาร อากาศ น้ำดื่ม เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ความต้องการพักผ่อน ความต้องการทางเพศ ฯลฯ ในขั้นแรกนี้องค์การทุกแห่งมักจะตอบสนองความต้องการของแต่ละคนโดยการจ่ายค่าจ้าง เพื่อคนงานหรือลูกจ้างจะได้นำไปใช้แสวงหาสิ่งจำเป็นเพื่อการดำรงชีพต่อไป

(2) ความต้องการความปลอดภัย (Security Needs) เมื่อความต้องการทางร่างกายได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการความปลอดภัยจากภัยอันตรายต่างๆ ที่มีต่อร่างกาย เช่น อาชญากรรมต่างๆ ฯลฯ มนุษย์จึงต้องการความปลอดภัยหรือความมั่นคงในการปฏิบัติงาน ซึ่งจะมีผลต่อขวัญและกำลังใจ เพราะหากรู้สึกไม่ปลอดภัย ไม่มั่นคงในการทำงาน เช่น การปลดออก ไล่ออก การได้รับการพิจารณาที่เป็นธรรม ระบบความชอบพอส่วนตัว (Favoritism) การเลือกปฏิบัติ (Discrimination) เป็นสิ่งที่มีผลกระทบต่อขวัญกำลังใจของผู้ปฏิบัติงานเป็นอย่างยิ่ง

(3) ความต้องการทางสังคม (Social Need) เมื่อความต้องการ 2 ประการแรกได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการที่อยู่ในระดับที่สูงกว่าก็จะเข้าครอบงำพฤติกรรมของบุคคลนั้น ความต้องการทางสังคมหมายถึง ความต้องการที่จะได้รับการยอมรับจากเพื่อนร่วมงานว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

(4) ความต้องการที่จะได้รับการยกย่องในสังคม (Esteem Needs) ความต้องการนี้รวมถึงความเชื่อมั่นในตนเอง ความสำเร็จ ความรู้ ความสามารถ และรวมถึงความต้องการที่ดีเด่นเป็นที่ยอมรับนับถือยกย่องในสังคม

(5) ความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จตามความนึกคิด (Self-Actualization) ความต้องการขั้นสูงสุดนี้เป็นความต้องการพิเศษ ซึ่งคนธรรมดาส่วนใหญ่นี้ก็จะอยากจะเป็น อยากได้ แต่ไม่สามารถแสวงหาได้ การที่บุคคลใดบรรลุถึงความต้องการในขั้นนี้ก็จะได้รับการยกย่องเป็นบุคคลพิเศษ เช่น ความคิดอยากเป็นผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติหรืออธิบดีกรมตำรวจ

ทฤษฎีดังกล่าวนี้ สามารถอธิบายถึงความพึงพอใจในการทำงาน จึงได้นำมาอธิบายถึงความก้าวหน้าในอาชีพข้าราชการตำรวจ และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความก้าวหน้า ซึ่งจะมีผลต่อขวัญกำลังใจในการทำงาน

2.2.2 ทฤษฎีการจูงใจและทฤษฎีค่าจูนหรือสภาพอนามัยของ Herzberg

เฮอริชเบอร์กและเพื่อนร่วมงานได้ศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่องานวิศวกร นักบัญชี จำนวน 200 คน สรุปได้ว่าความพอใจหรือไม่พอใจในการทำงาน ไม่ได้มีสาเหตุมาจากปัจจัยเดียวกัน แต่จะมีสาเหตุมาจาก 2 ปัจจัย คือ (Herzberg, 1985: 60 – 63)

ปัจจัยจูงใจ เป็นปัจจัยที่เกี่ยวกับงานโดยตรง เป็นปัจจัยที่ทำให้ผู้ปฏิบัติงานชอบและรักงาน ทำให้บุคคลในองค์กรปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น 5 ประการ คือ

(1) ผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน คือ การที่บุคคลสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ และรู้จักป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้น เมื่อผลงานสำเร็จจะเกิดความรู้สึกพอใจในผลงาน ผลสำเร็จของงานนั้น

(2) การได้รับการยอมรับนับถือ คือ การได้รับการยอมรับนับถือจากบุคคลต่างๆ เช่น ผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน จากบุคคลในหน่วยงาน การยอมรับนับถือนี้อาจอยู่ในรูปของการยกย่องชมเชย แสดงความยินดี การให้กำลังใจ หรือการแสดงออกอื่นใดที่ทำให้ เห็นถึงการยอมรับในความสามรถ จะทำให้ผู้ปฏิบัติงานชอบและรักงาน

(3) ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ คือ เป็นงานที่น่าสนใจต้องอาศัยความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ท้าทายให้ลงมือทำ เป็นสิ่งจูงใจให้บุคคลอยากทำงาน

(4) ความรับผิดชอบ คือ ความพึงพอใจที่เกิดขึ้นจากการที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบงานใหม่ๆ และมีอำนาจรับผิดชอบอย่างเต็มที่ ไม่มีการตรวจหรือควบคุมอย่างใกล้ชิดเป็นปัจจัยจูงใจให้บุคคลอยากทำงาน

(5) ความก้าวหน้า คือ การได้รับการเลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่งให้สูงขึ้นของบุคคลในองค์กร การมีโอกาสให้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม หรือได้รับการฝึกอบรมจะเป็นสิ่งจูงใจให้บุคคลอยากทำงาน

ปัจจัยค่าจูน เป็นปัจจัยที่จะคงไว้ซึ่งความพึงพอใจในการทำงานของบุคคลให้มีอยู่ตลอดเวลา ถ้าไม่มีหรือมีแล้วไม่สอดคล้องกับความปรารถนาของบุคคลในองค์กรแล้ว จะก่อให้เกิดความไม่ชอบงาน ไม่พอใจที่จะทำงานนั้นๆ ต่อไป ปัจจัยค่าจูน ได้แก่

- (1) เงินเดือนและการเลื่อนขั้นเงินเดือน ในหน่วยงานเป็นที่พอใจของบุคคลที่ทำงาน
- (2) โอกาสที่จะได้รับความก้าวหน้าในอนาคต นอกจากหมายถึงการที่บุคคลได้รับการแต่งตั้ง เลื่อนตำแหน่งภายในหน่วยงานแล้ว ยังหมายถึงการที่บุคคลสามารถได้รับความก้าวหน้าในทักษะวิชาชีพด้วย
- (3) ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน การติดต่อ ไม่ว่าจะเป็นกริยา วาจา ที่แสดงออกถึงความสัมพันธ์อันดีต่อกัน สามารถทำงานร่วมกัน มีความเข้าใจซึ่งกันและกันได้เป็นอย่างดี เป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งในการทำงาน
- (4) ตำแหน่งหน้าที่ในหน่วยงาน เป็นที่ยอมรับนับถือของสังคม ความมีเกียรติและศักดิ์ศรี เป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่ช่วยให้บุคคลในองค์กรเกิดความพึงพอใจในงาน
- (5) นโยบายและการบริหาร การจัดการ และการบริหารงานขององค์กร การติดต่อสื่อสารภายในองค์กรที่ดีจะช่วยให้ผู้ปฏิบัติเกิดความรู้สึกที่ดีต่อองค์กร
- (6) สภาพการทำงาน ได้แก่ สภาพทางกายภาพของการทำงาน เช่น แสง สี เสียง อากาศ ชั่วโมงการทำงาน รวมทั้งลักษณะสิ่งแวดล้อมอื่นๆเช่น อุปกรณ์ เครื่องมือต่างๆเป็นสิ่งที่ช่วยให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน
- (7) ความเป็นอยู่ส่วนตัว ความรู้สึกที่ดีหรือไม่ดี อันเป็นผลที่ได้รับจากงานในหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน เช่น ผู้ปฏิบัติงานถูกแต่งตั้งไปทำงานแห่งใหม่ ซึ่งห่างไกลจากครอบครัวทำให้ไม่มีความสุข จึงเกิดความไม่พอใจในการทำงานในที่ทำงานแห่งใหม่ได้
- (8) ความมั่นคงปลอดภัยในการทำงาน ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่องาน ความมั่นคงในการทำงาน หรือความมั่นคงขององค์กรย่อมมีผลต่อการปฏิบัติงาน
- (9) วิธีการปกครองของผู้บังคับบัญชา ความสามารถของผู้บังคับบัญชาในการบริหาร การนิเทศงาน และความยุติธรรมในการบริหาร ย่อมมีอิทธิพลต่อการทำงานของบุคคลในหน่วยงาน

2.3 แนวคิดระบบบริหารงานบุคคลของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

ระบบบริหารงานบุคคลของสำนักงานตำรวจแห่งชาติเกี่ยวข้องกับระบบคุณวุฒิและระบบอุปถัมภ์ ซึ่งกล่าวรายละเอียดดังต่อไปนี้ (คมสัน มั่นคงดี, 2544: 7-12)

2.3.1 ระบบคุณวุฒิ (Merit System)

ระบบคุณวุฒิ (Merit System) มีผู้แปลเป็นภาษาไทยไว้ต่างๆ เช่น “ระบบคุณธรรม” “ระบบคุณความดี” “ระบบความรู้ความสามารถ” “ระบบความดีและความสามารถ” เป็นต้น

ความหมายของระบบคุณวุฒิ(Merit System) Marjorie Tallman ได้อธิบายว่าหมายถึง “วิธีการซึ่งบรรจุบุคคลในตำแหน่งงานของรัฐบาลโดยวิธีการสอบแข่งขันในระหว่างบุคคล ซึ่งมีคุณสมบัติครบถ้วนตามต้องการโดยไม่คำนึงถึงการเมือง”

ถ้าจะวิเคราะห์ความหมายของคำว่า “ระบบคุณวุฒิ” จะเห็นว่า

- (1) จะต้องไม่นำเรื่องการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องในการพิจารณาเลือกสรรข้าราชการ
- (2) การเลือกสรรและการให้ดำรงอยู่ในตำแหน่งของข้าราชการจะต้องยึดถือหลักคุณสมบัติ
- (3) ต้องมีการดำเนินการเพื่อให้ได้คนที่มีความสามารถ และได้รับการฝึกอบรมเป็นอย่างดีไว้ใช้ในราชการ

ระบบคุณวุฒิเป็นระบบที่จัดให้มีการเลือกสรรคนเข้ารับราชการโดยให้มีการสอบแข่งขันหรือสอบคัดเลือกและไม่บรรจุหรือให้ออกตามความพอใจส่วนตัวของผู้มีอำนาจ หรือเหตุผลทางการเมือง ระบบคุณวุฒิถือการสอบเป็นสาระสำคัญ บวกกับมาตรฐานในเรื่องคุณวุฒิและความสามารถของบุคคล ทั้งนี้เพื่อเลือกสรรบุคคลที่มีความรู้ และความสามารถเหมาะสมเหนือเหตุผลอื่นใดทั้งสิ้น เพื่อให้ข้าราชการได้ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด ให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของรัฐในอันที่จะให้บริการ เพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชน ซึ่งเป็นความรับผิดชอบที่รัฐมีต่อประชาชน

เมื่อพิจารณาถึงระบบคุณวุฒิของระเบียบข้าราชการพลเรือนไทย จะเห็นว่ายังไม่สมบูรณ์หลายประการ เช่น

- (1) การสอบแข่งขันหรือสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุบุคคลเข้ารับราชการ หรือเพื่อเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่ง ยังไม่เคยปรากฏว่าได้มีการทดสอบความถูกต้องแน่นอน (Validity) และความเชื่อถือได้ (Reliability) ของข้อสอบ
- (2) การจัดทำทะเบียนประวัติของข้าราชการ ยังไม่ทันสมัยและครบถ้วนสมบูรณ์เท่าที่ควร
- (3) การประเมินผลการปฏิบัติงาน (Performance Evaluation) ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับใช้ประกอบการในการพิจารณาคัดเลือกเพื่อแต่งตั้ง เลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่ง ยังไม่ได้ทำกันอย่างจริงจัง
- (4) ข้าราชการประจำกับข้าราชการการเมืองยังแยกออกจากกันไม่ค่อยเด็ดขาด เพราะปรากฏว่ายังมีการแต่งตั้งข้าราชการประจำตำแหน่งทางการเมืองซึ่งอาจทำให้เสียความเป็นกลางทางราชการได้

2.3.2 ระบบอุปถัมภ์ (Patronage System)

ระบบอุปถัมภ์ มีคำที่เรียกหลายอย่างต่าง ๆ กัน เป็นต้นว่าระบบขูดเลือดหรือระบบสกปรก (Spoils System) ระบบชอบพอเป็นพิเศษ (Favoritism) หรือระบบเล่นพวก ใช้เรียกระบบที่มีลักษณะตรงกันข้ามกับ ระบบคุณวุฒิ (Merit System) แต่ไม่ว่าจะเรียกว่าระบบอะไรความหมายก็ย่อมเป็นไปในทำนองเดียวกัน

คำว่า ระบบอุปถัมภ์ (Patronage System) หมายถึง “ระบบที่มีการให้ตำแหน่งในหน่วยงานเป็นรางวัลแก่ผู้ภักดีต่อผู้บริหาร โดยไม่จำกัดขอบเขตอำนาจการบรรจุแต่งตั้งไว้ในระเบียบของหน่วยงานหรือกฎหมายทางการบริหารใดๆหรือหมายถึงการปฏิบัติกรต่างๆ เกี่ยวกับการแต่งตั้งบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งต่างๆทั้งในทางการเมือง ทางการบริหารของพรรคการเมืองที่กำความมีชัยในการเลือกตั้ง เพื่อให้ลูกพรรคหรือผู้ที่ช่วยเหลือสนับสนุนวิ่งเต้นในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ได้รับผลตอบแทนเป็นสินน้ำใจ”

การปฏิบัติต่างๆ ซึ่งใช้อยู่ในระบบอุปถัมภ์ อาจมีหลายรูปหลายลักษณะ เช่น

- (1) ผู้ที่ดำรงตำแหน่งอยู่เดิมซึ่งเป็นฝ่ายของพรรคที่แพ้การเลือกตั้ง ต้องถูกออกจากตำแหน่งไป
- (2) ตำแหน่งต่างๆรวมทั้งสัญญาจ้างของทางราชการอันจะพึงมีผลประโยชน์ตอบแทนจะถูกแจกจ่ายไปยังบุคคลที่ช่วยเหลือพรรค โดยมิได้คำนึงถึงความรู้ความสามารถว่าบรรดาบุคคลเหล่านั้นจะคู่ควรแก่ตำแหน่งนั้นๆหรือไม่ ขอเพียงว่าให้เป็นพวกฉันก็พอแล้ว

ระบบอุปถัมภ์เป็นระบบที่รวมเอาการปฏิบัติกรต่างๆ เกี่ยวกับการแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งในหน้าที่ด้วย เหตุผลและวิธีการอื่นๆอันเป็นการนอกเหนือหรือเพิ่มเติมไปจากหลักและวิธีการของระบบคุณวุฒิ การแต่งตั้งให้บุคคลดำรงตำแหน่งหน้าที่โดยนัยของระบบอุปถัมภ์นี้อาจจะไม่ใช่เพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองอย่างเดียว แต่อาจจะรวมถึงเหตุผลอื่นๆเช่นความเป็นญาติมิตร หรือมีความผูกพันกันด้วยประการอื่นด้วย ก็อาจจะเป็นได้ ดังนั้นเมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่า ระบบอุปถัมภ์ (Patronage System) เป็นส่วนหนึ่งของระบบขูดเลือด (Spoils System)

ปัญหาที่มักพบเสมอในเรื่องความเที่ยงธรรมที่คัดเลือกบุคคล โดยเฉพาะการเล่นพรรคเล่นพวก ซึ่งมีผลกระทบต่อระบบการสรรหา ถ้าการคัดเลือกกระทำกันในกลุ่มเครือญาติ หรือพรรคพวกแล้วก็ไม่ได้บุคคลที่มีคุณสมบัติพอ เพราะอยู่ในวงแคบ คนที่มีความสามารถจริงก็เข้าไม่ถึงปัญหาการขาดความยุติธรรมนี้ แบ่งพิจารณาได้ดังนี้ (อรรถเดช เตจ๊ะราษฎร์, 2543: 16 - 17)

(1) ปัญหาเรื่องเชื้อชาติ บุคคลที่มีเชื้อชาติเดียวกันมักจะมีส่วนสำคัญในการได้รับการคัดเลือกมากขึ้น เช่นเป็นคนภาคเดียวกัน ศาสนาเดียวกัน

(2) ความแตกต่างเรื่องเพศ ลักษณะงานบางอย่างไม่เหมาะกับเพศชายเหมาะกับเพศหญิง เช่น งานเลขฯ หรือหน้าห้องผู้บังคับบัญชามักจะเป็นเพศหญิง เนื่องจากมีความละเอียดรอบคอบ

(3) ปัญหาเรื่องอายุ คนที่เริ่มทำงานเมื่อมีอายุมาก ก็จะมีปัญหาเรื่องต้องหาคนแทนเมื่อเกษียณ แต่ก็มิมีประสบการณ์มากกว่าคนหนุ่มสาว และอาจไม่ค่อยสนองงาน แต่จะเป็นคนหัวรั้นไม่ค่อยยอมรับฟังความเห็นของคนอื่น

(4) ปัญหาเรื่องการเล่นพรรคเล่นพวก นโยบายของหน่วยงานในการรับคนเข้าทำงานนั้นอาจรับเฉพาะเครือญาติเนื่องจากมีความไว้เนื้อเชื่อใจ แต่อาจมีปัญหาในเรื่องการบังคับบัญชา ความคิดริเริ่มจะไม่ดีพอ

(5) ปัญหาในเรื่องคุณวุฒิ ที่นิยมก็คือคุณวุฒิทางการศึกษา ซึ่งบางแห่งอาจไม่เน้นเรื่องวุฒิการศึกษา แต่จะรับคนที่มีวุฒิน้อยแต่มีความสามารถแนะนำไปฝึกฝนเอง

ในวงการตำรวจนั้น สถาบันการศึกษาเป็นสิ่งที่สำคัญมาก ซึ่งสามารถแบ่งข้าราชการตำรวจ ชั้นสัญญาบัตรตามคุณวุฒิที่ศึกษา หรือสถาบันได้เป็น 3 ประเภท คือ

ประเภทที่ 1 คือ กลุ่มที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยตำรวจ (ร.บ.ร.ร.น.ร.ต.) ซึ่งมีอายุน้อยและถือได้ว่าจบสายตรง ซึ่งจะมีความเจริญก้าวหน้ามากกว่ากลุ่มอื่น จะสังเกตได้จากผู้บริหารสำนักงานตำรวจแห่งชาติขณะนี้ เป็นนักเรียนนายร้อยตำรวจมากกว่า 80 เปอร์เซ็นต์

ประเภทที่ 2 คือ กลุ่มที่สอบเทียบนายตำรวจ (น.บ.ร.บ.) คือ มีวุฒิปริญญาตรีขึ้นไป สอบเป็นนายตำรวจชั้นสัญญาบัตร กลุ่มนี้มีปริมาณมากที่สุด ความก้าวหน้าพอสมควร แต่ส่วนใหญ่จะเป็นเพียงผู้บริหารสถานีตำรวจ และผู้ปฏิบัติการเสียมากกว่า

ประเภทที่ 3 คือ กลุ่มพวกนายตำรวจสัญญาบัตรที่ไม่มีวุฒิปริญญาตรี ที่มาจากระดับประทวนนี้มีจำนวนไม่มากนัก มีความก้าวหน้าน้อยมากเมื่อเทียบกับประเภทที่ 1 และยังคงมีหลักเกณฑ์การครองยศที่นานมากกว่าสองกลุ่มแรก

(6) ปัญหาในเรื่องคุณสมบัติอื่นๆ เช่น คนที่มีตำแหน่งพิการ ในเรื่องนี้หน่วยงานตำรวจจะมีการคัดเลือกก่อน ซึ่งคนที่มีตำแหน่งพิการไม่อาจเข้ารับราชการตำรวจได้

วิวัฒนาการการบริหารงานบุคคลในประเทศต่างๆล้วนแต่มีประวัติในการบริหารงานบุคคลตามระบบอุปถัมภ์มาด้วยกันทั้งสิ้น การริเริ่มให้มีการบริหารงานบุคคล ในลักษณะที่เป็นระบบคุณธรรมนั้น นับเป็นความพยายามที่จะเสริมสร้างให้บุคคลที่ปฏิบัติภาระกิจหน้าที่เพื่อ

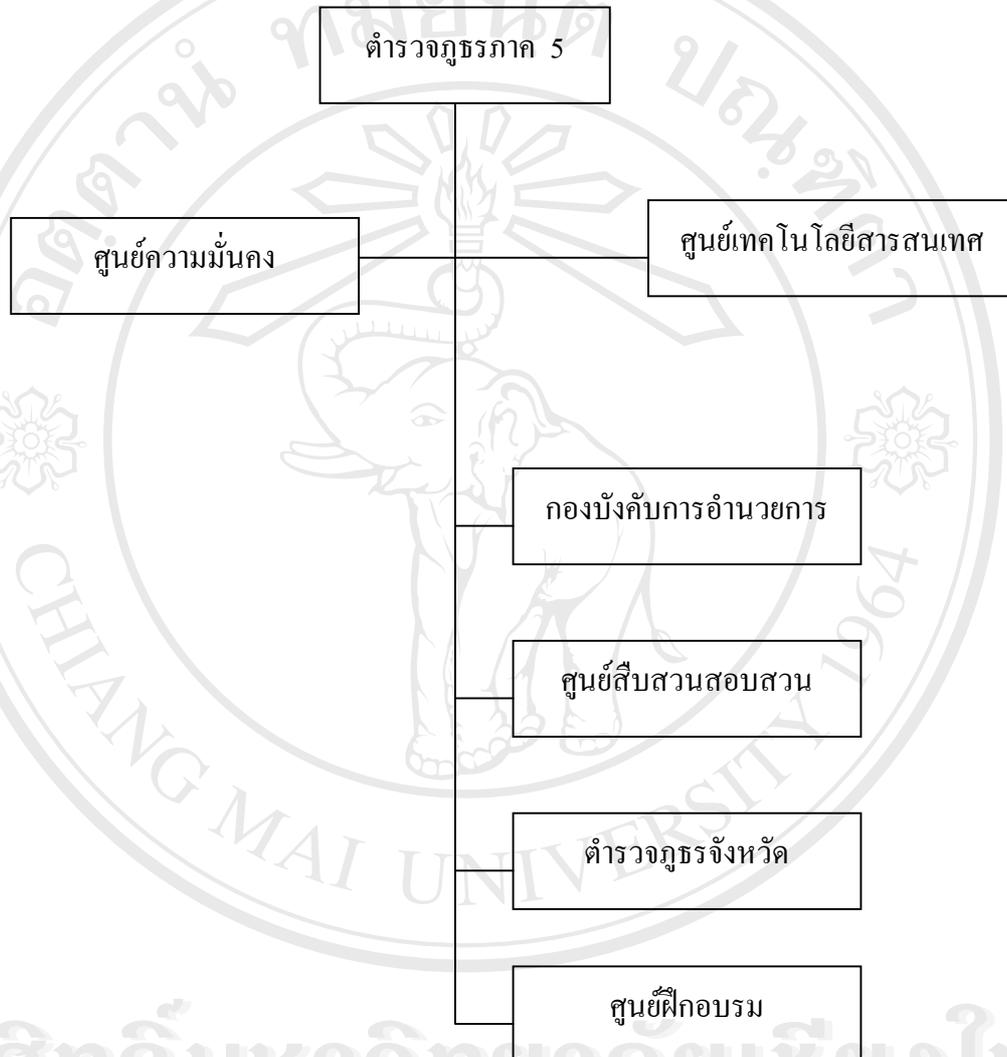
สาธารณชนได้รับประโยชน์ ตอบแทนการปฏิบัติหน้าที่นั้นด้วยความเป็นธรรม มีความมั่นคงและเป็นอิสระจากอิทธิพลของนักการเมืองหรือกลุ่มบุคคลที่มีอำนาจในรูปแบบต่างๆ เพราะประสบการณ์ได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่า การบริหารงานบุคคลตามระบบอุปถัมภ์นั้น เป็นผลร้ายต่อประสิทธิภาพในการบริหารรัฐกิจโดยทั่วไป

2.3.3 ระบบอุปถัมภ์และระบบบริหาร

ถ้าสำรวจและวิเคราะห์ระบบบริหารและระบบอุปถัมภ์ ที่ปรากฏอยู่ในเมืองไทย จะเห็นความจริงว่า ในสายการบังคับบัญชาาระบบบริหารของไทย ซึ่งเริ่มตั้งแต่นายกรัฐมนตรีเรื่อยลงมาจนถึงหัวหน้าแผนก โดยทั่วไปมีผู้ที่ดำรงตำแหน่งโดยใช้ระบบอุปถัมภ์จำกัดอยู่แต่เฉพาะในระดับสูงๆ และมีลักษณะเป็นตำแหน่งทางการเมือง ทั้งมักอยู่ที่สำนักนายกรัฐมนตรีหรือที่ทำหน้าที่ใกล้ชิดกับนายกรัฐมนตรี ในระดับการเมืองมีบุคคลอยู่ 2 ฝ่าย คือ ผู้กำหนดและควบคุมนโยบาย ได้แก่ นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีต่างๆ และผู้ช่วยปฏิบัติราชการในระดับการเมือง ได้แก่ เลขาธิการ เลขานุการ นายกรัฐมนตรี เลขานุการรัฐมนตรี เป็นต้น บุคคลทั้ง 2 ประเภท จะเข้าหรือออกจากราชการตามแบบของระบบอุปถัมภ์และวิถีทางทางการเมือง

ส่วนข้าราชการประจำเข้าและออกจากราชการตามเกณฑ์ และวิธีการของระบบคุณวุฒิ อำนาจหน้าที่ของข้าราชการประจำที่เกี่ยวกับอำนาจวินิจฉัยสั่งการ จึงมักอยู่ในขอบเขตจำกัดตามตัวบทกฎหมาย หรือจากที่ได้รับมอบหมายอำนาจหน้าที่ในเรื่องบางเรื่องเท่านั้น อำนาจหน้าที่ของข้าราชการประจำที่มีอยู่หรือจะพึงมีจึงเป็นเรื่องที่จะพึงมีได้ ก็โดยการยินยอมเห็นชอบจากฝ่ายการเมืองทั้งสิ้น เพราะหน้าที่ความรับผิดชอบในระดับสูงสุดตกอยู่กับฝ่ายการเมือง

2.4 โครงสร้างตำรวจภูธรภาค 5

ภาพที่ 2.1 โครงสร้างตำรวจภูธรภาค 5

ที่มา: ตำรวจภูธรภาค 5 (2548)

ตำรวจภูธรภาค 5 ประกอบด้วย 6 หน่วยหลัก ได้แก่ กองบังคับการอำนวยการ ศูนย์สืบสวนสอบสวน ตำรวจภูธรจังหวัด ศูนย์ฝึกอบรม ศูนย์ความมั่นคง และศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.4.1 กองบังคับการอำนวยการตำรวจภูธรภาค 5

กองบังคับการอำนวยการตำรวจภูธรภาค 5 แบ่งเป็น

- (1) ฝ่ายอำนวยการ 1 (ธุรการและกำลังพล) - งานธุรการ งานกำลังพล งานประวัติ งานศึกษาอบรม งานสวัสดิการ งานแผนอัตรากำลัง งานวิเคราะห์และกำหนดตำแหน่ง งานสรรหา
- (2) ฝ่ายอำนวยการ 2 (ยุทธศาสตร์) - งานแผนอาชญากรรม งานแผนความมั่นคง งานแผน กิจการพิเศษ งานแผนงานอื่นที่เกี่ยวข้อง งานงบประมาณ งานวิจัยและประเมินผล
- (3) ฝ่ายอำนวยการ 3 (ส่งกำลังบำรุง) - งานพลาธิการ งานพัสดุ งานการคลัง งานยานพาหนะและขนส่ง งานการสื่อสาร งานจัดหา งานการเงิน งานตรวจจ่าย งานบัญชี
- (4) ฝ่ายอำนวยการ 4 (กฎหมายและวินัย) - งานรับเรื่องราวร้องทุกข์และสืบสวนข้อเท็จจริง งานวินัย งานนิติกรรม งานที่ปรึกษากฎหมาย งานคดี งานส่งเสริมการสอบสวน
- (5) ฝ่ายอำนวยการ 5 (ชุมชนและมวลชนสัมพันธ์) - งานชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ งานประชาสัมพันธ์ งานวิเทศสัมพันธ์ งานสวัสดิภาพเด็กเยาวชนและสตรี

2.4.2 ศูนย์สืบสวนสอบสวน ตำรวจภูธรภาค 5

- (1) งานอำนวยการ ได้แก่ งานธุรการ งานกำลังพล งานการเงิน งานยุทธศาสตร์และแผน งานงบประมาณ งานพัสดุ งานวิเคราะห์และกำหนดตำแหน่ง งานวินัย งานศึกษาอบรม งานประชาสัมพันธ์
- (2) กองกำกับการปฏิบัติการพิเศษ ได้แก่ งานอาวุธพิเศษ งานเจรจาต่อรอง งานช่วยเหลือตัวประกัน งานควบคุมฝูงชน งานรักษาความปลอดภัยบุคคลและสถานที่
- (3) กองกำกับการถวายอารักขาและรักษาความปลอดภัย ได้แก่ งานอำนวยการ งานรักษาการณ์ งานอารักขาและรักษาความปลอดภัยที่ประทับ งานอารักขาและรักษาความปลอดภัยขบวนเสด็จ
- (4) กลุ่มงานสอบสวน
- (5) กลุ่มงานสืบสวน
- (6) กลุ่มงานสวัสดิภาพเด็กเยาวชนและสตรี

หมายเหตุ

- กลุ่มงานสืบสวนทำหน้าที่เกี่ยวกับการสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมที่มีลักษณะเป็นองค์กรหรือผู้มีอิทธิพลที่คาบเกี่ยวระหว่างหลายพื้นที่

2.4.3 ตำรวจภูธรจังหวัด

- (1) ฝ่ายอำนวยการ ได้แก่ งานธุรการ งานกำลังพล งานการเงิน งานพัสดุ งานยุทธศาสตร์ และแผน งานวิจัยและประเมินผล งานงบประมาณ งานวิเคราะห์และกำหนดตำแหน่ง งานวินัย งานศึกษาอบรม งานประชาสัมพันธ์ งานรับเรื่องราวร้องทุกข์และสืบสวนข้อเท็จจริง งาน กต.ตร. งานสวัสดิภาพเด็ก เยาวชนและสตรี งานชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ งานรายงานข่าว
- (2) กลุ่มงานสืบสวน ได้แก่ งานการข่าว งานสืบสวนอาชญากรรมสำคัญ งานปฏิบัติการพิเศษ งานเก็บกู้วัตถุระเบิด งานสืบสวนคดียาเสพติด
- (3) สภ.อ. สภ.กึ่งอ. สภ.ต.
- (4) กลุ่มงานสอบสวน ได้แก่ งานคดี งานสอบสวน งานตรวจสำนวนคดีอาญา

หมายเหตุ

- โครงสร้างปัจจุบันของ ภ.จว.เชียงใหม่ มีศูนย์การจราจร ขึ้นตรงกับ ภ.จว.
- กลุ่มตำแหน่งพนักงานสอบสวนขึ้นกับ ภ.จว. เพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายและระบบตำแหน่ง
- งานเก็บกู้วัตถุระเบิดให้มีที่ ภ.จว.ยะลา ปัตตานี นราธิวาสและสงขลา ก่อน

2.4.4 ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 5

- (1) งานอำนวยการ ได้แก่ งานธุรการ งานกำลังพล งานการเงิน งานพัสดุ งานยุทธศาสตร์และแผน งานงบประมาณ งานวิเคราะห์และกำหนดตำแหน่ง งานวินัย งานศึกษาอบรม งานประชาสัมพันธ์ งานสวัสดิการ งานโภชนาการ งานรักษาการณ
- (2) งานปกครอง ได้แก่ กองร้อยที่ 1 - 3
- (3) กลุ่มงานวิชาการและบริการทางการศึกษา ได้แก่ งานบริการสอนและฝึกอบรม งานวิจัยและพัฒนาการศึกษา งานทะเบียนและวัดผล งานผลิตเอกสาร ตำรา และสื่อ การเรียนการสอน งานเทคโนโลยีสารสนเทศและห้องสมุด งานการฝึกยุทธวิธีตำรวจ งานอาจารย์พิเศษ งานวิชาการ และพลศึกษา

2.4.5 ศูนย์ความมั่นคง

- (1) งานอำนวยการ ได้แก่ งานธุรการ งานกำลังพล งานการเงิน งานพัสดุ งานยุทธศาสตร์และแผน งานงบประมาณ งานวิเคราะห์และกำหนดตำแหน่ง งานวินัย งานศึกษาอบรม งานประชาสัมพันธ์

(2) กลุ่มงานความมั่นคง ได้แก่ งานวางแผนและรวบรวมข้อมูลข่าวสาร งานดำเนินกรรรมวิธีข่าวกอง งานศูนย์ข้อมูลความมั่นคง งานปฏิบัติการจิตวิทยาและวัฒนธรรม งานส่งเสริมและสร้างความเข้มแข็งต่อชุมชน

หมายเหตุ ศูนย์ความมั่นคงมีเฉพาะภาค 5 และ ภาค 9

2.4.6 ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ

- (1) งานเทคโนโลยีสารสนเทศและคอมพิวเตอร์
- (2) งานวิจัยและประเมินผล
- (3) งานสถิติ

โดยตำแหน่งข้าราชการตำรวจ แบ่งออกเป็น

- (1) ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ
- (2) รองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ หรือตำแหน่งระดับ สบ. 9
- (3) ผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ หรือตำแหน่งระดับ สบ. 8
- (4) ผู้บัญชาการตำรวจ
- (5) รองผู้บัญชาการตำรวจ
- (6) ผู้บังคับการตำรวจ หรือตำแหน่งระดับ สบ.6
- (7) รองผู้บังคับการตำรวจ หรือตำแหน่งระดับสบ.5
- (8) ผู้กำกับการ หรือตำแหน่งระดับ สบ. 4
- (9) รองผู้กำกับการ หรือตำแหน่งระดับ สบ. 3
- (10) สารวัตร หรือตำแหน่งระดับ สบ. 2
- (11) รองสารวัตร หรือตำแหน่งระดับ สบ. 1
- (12) เจ้าหน้าที่ตำรวจระดับชั้นผู้บังคับหมู่

2.5 หลักเกณฑ์การแต่งตั้งโยกย้ายข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตรระดับสารวัตร-รองผู้บังคับการ

หลักเกณฑ์การแต่งตั้งข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตรของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ แบ่งออกเป็น 5 ส่วน คือ หลักเกณฑ์ทั่วไป ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการแต่งตั้ง หลักเกณฑ์การแต่งตั้งเลื่อนตำแหน่งสูงขึ้น หลักเกณฑ์การแต่งตั้งสับเปลี่ยนหมุนเวียนเท่าตำแหน่งเดิม หลักเกณฑ์การปฏิบัติในการดำเนินการแต่งตั้ง (คำสั่ง ที่ 0006.335/60 ลง 21 ตุลาคม 2541)

2.5.1 หลักเกณฑ์ทั่วไป

(1) หลักเกณฑ์นี้ให้ใช้บังคับในการพิจารณาแต่งตั้งข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตรระดับสารวัตร - รองผู้บังคับการ เว้นแต่ในหลักเกณฑ์จะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

(2) หลักเกณฑ์นี้

"หน่วย" หมายถึง กองบัญชาการหรือกองบังคับการที่ขึ้นตรงต่อสำนักงานตำรวจแห่งชาติหรือเทียบเท่า เว้นแต่ในหลักเกณฑ์จะมีความหมายเป็นอย่างอื่น

"หัวหน้าหน่วย" หมายถึง ผู้บัญชาการหรือผู้บังคับการหน่วยที่ขึ้นตรงต่อสำนักงานตำรวจแห่งชาติ หรือผู้ดำรงตำแหน่งเทียบเท่า เว้นแต่ในหลักเกณฑ์จะมีความหมายเป็นอย่างอื่น

(3) ให้มีวาระการแต่งตั้งข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตรปีละหนึ่งครั้ง ในเดือนตุลาคม เรียกว่า "วาระการแต่งตั้งประจำปี" การแต่งตั้งข้าราชการตำรวจนอกวาระการแต่งตั้งประจำปีจะดำเนินเฉพาะรายที่เห็นว่าจำเป็นต้องแต่งตั้งอย่างแท้จริงและไม่อาจรอการแต่งตั้งประจำปีได้

2.5.2 ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการแต่งตั้ง

ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการแต่งตั้งข้าราชการตำรวจเป็นดังนี้

การแต่งตั้งข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตรระดับผู้กำกับการ - รองผู้บังคับการ

(1) กองบังคับการหรือเทียบเท่า

ให้ผู้บังคับการหรือเทียบเท่า และรองผู้บังคับการหรือเทียบเท่าทุกคนร่วมกันพิจารณาจัดทำข้อมูลแต่งตั้งข้าราชการตำรวจตามแบบที่กำหนดในท้ายหลักเกณฑ์นี้ส่งไปยังผู้บัญชาการหรือ เทียบเท่า

(2) กองบัญชาการหรือเทียบเท่า

เมื่อได้รับเอกสารตามข้อ (1) แล้วให้ผู้บัญชาการหรือเทียบเท่า รองผู้บัญชาการหรือเทียบเท่า และผู้ช่วยผู้บัญชาการหรือเทียบเท่าทุกคน ร่วมกันพิจารณาจัดทำบัญชีข้อมูลแต่งตั้งข้าราชการตำรวจแบบที่กำหนดในท้ายหลักเกณฑ์นี้ แล้วให้ส่งไปยังรองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติแต่ละคนตามที่ได้รับมอบหมายให้ปกครองบังคับบัญชาหน่วยนั้นๆ สำหรับกองบัญชาการที่ขึ้นตรงต่อสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่อยู่ในปกครองบังคับบัญชาของรองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ให้ส่งไปยังรองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติแต่ละคนตามที่ได้รับมอบหมายให้ปกครองบังคับบัญชาหน่วยนั้นๆ

(3) เมื่อรองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติได้รับข้อมูลตามข้อ (2) แล้วให้รองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติและผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ทุกคนร่วมกันพิจารณาให้ความเห็นชอบแล้วให้ส่งไปยังผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ โดยผ่านสำนักงานกำลังพลเพื่อตรวจสอบข้อมูล รายละเอียดที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ รวมทั้งกฎหมายและระเบียบ

(4) รองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติเสนอบัญชีตามข้อ (3) ต่อคณะกรรมการคัดเลือกระดับสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อให้พิจารณาเสนอแนะผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติส่งแต่งตั้งต่อไป

การแต่งตั้งข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตรระดับสารวัตร - ผู้กำกับการ

(1) ภายในอำนาจของผู้บังคับการหรือเทียบเท่า

ให้ผู้บังคับการหรือเทียบเท่าและรองผู้บังคับการหรือเทียบเท่า จัดทำบัญชีแต่งตั้งข้าราชการตำรวจตามหลักเกณฑ์นี้ แล้วนำเสนอคณะกรรมการคัดเลือกระดับกองบังคับการ

(2) ภายในอำนาจผู้บัญชาการหรือเทียบเท่า

ให้ผู้บังคับการหรือเทียบเท่า และรองผู้บัญชาการหรือเทียบเท่าทุกคน ร่วมกันพิจารณาจัดทำข้อมูลแต่งตั้งข้าราชการตำรวจตามแบบที่กำหนดในท้ายหลักเกณฑ์นี้ไปยังผู้บัญชาการหรือเทียบเท่าเฉพาะการจัดทำข้อมูลแต่งตั้งข้าราชการตำรวจระดับสารวัตรหรือ เทียบเท่าที่ดำรงตำแหน่งในสังกัดราชการบริหารส่วนภูมิภาคของสำนักงานตำรวจแห่งชาติสับเปลี่ยนหมุนเวียนในตำแหน่งที่ไม่สูงกว่าตำแหน่งเดิมภายในเขตจังหวัดเดียวกันจะต้องประสานงานขอรับความเห็นชอบจากผู้ว่าราชการจังหวัดก่อน

ทั้งนี้ สำหรับผู้ดำรงตำแหน่งรองผู้บังคับการซึ่งเป็นกรรมการตามข้อนี้ หมายถึงผู้ดำรงตำแหน่งรองหัวหน้าหน่วยเท่านั้น

เมื่อผู้บัญชาการหรือเทียบเท่าได้รับข้อมูลและเอกสารตามข้อ (2) แล้วให้พิจารณานำเสนอคณะกรรมการคัดเลือกของรองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ เพื่อให้พิจารณาเสนอแนะผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติแต่งตั้งต่อไป

(3) ภายในอำนาจของผู้บังคับการหน่วยขึ้นตรงต่อสำนักงานตำรวจแห่งชาติหรือเทียบเท่า ให้ดำเนินการเช่นเดียวกับผู้บัญชาการหรือเทียบเท่า และถือปฏิบัติกรณแนวทางตามข้อ (2) โดยอนุโลม

(4) ภายในอำนาจของรองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ

ให้ผู้บังคับการหรือเทียบเท่า และรองผู้บังคับการหรือเทียบเท่า ทุกคนในหน่วยที่แต่งตั้งข้าราชการตำรวจดำรงตำแหน่งในสังกัดร่วมกันพิจารณาจัดทำข้อมูลแต่งตั้งข้าราชการตำรวจตามแบบที่กำหนดในหลักเกณฑ์ ส่งไปยังผู้บัญชาการหรือเทียบเท่า

เมื่อผู้บัญชาการหรือเทียบเท่า ได้รับข้อมูลและเอกสารตามข้อ (1) ให้ผู้บัญชาการหรือเทียบเท่า รองผู้บัญชาการหรือเทียบเท่าหรือผู้ช่วยผู้บัญชาการหรือเทียบเท่า ทุกคนในหน่วยที่จะแต่งตั้งตามแบบที่กำหนดในท้ายหลักเกณฑ์นี้ แล้วส่งไปยังรองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติแต่ละคนตามที่ได้รับมอบหมายให้ปกครองบังคับบัญชาตำรวจแห่งชาติแต่ละคนตามที่ได้รับมอบหมายให้ปกครองบังคับบัญชาหน่วยนั้น ๆ สำหรับกองบังคับการที่ขึ้นตรงต่อสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่อยู่ในปกครองบังคับบัญชาของรองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ให้ส่งไปยังรองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติแต่ละคนตามที่ได้รับมอบหมายให้ปกครองบังคับบัญชาหน่วยนั้น ๆ โดยผ่านสำนักงานกำลังพลทั้งสองกรณี เพื่อตรวจสอบข้อมูลรายละเอียดที่เกี่ยวข้องต่างๆ รวมทั้งกฎหมายและระเบียบ

เมื่อรองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติได้รับข้อมูลตามข้อ (2) แล้ว ให้พิจารณานำเสนอคณะกรรมการคัดเลือกของรองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ เพื่อให้พิจารณาเสนอแนะผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติแต่งตั้งต่อไป

การพิจารณาของคณะกรรมการคัดเลือกฯ แต่ละคณะตามข้างต้นแล้วแต่กรณี หากเห็นว่ามีความจำเป็นก็อาจตั้งให้ผู้บัญชาการหรือผู้บังคับการหรือเทียบเท่าหรือผู้ที่เห็นว่าเกี่ยวข้องมาชี้แจงข้อเท็จจริงหรือให้ส่งข้อมูลมาเพิ่มเติมได้ ทั้งนี้ในการประชุมให้ผู้บัญชาการและผู้บังคับการหรือเทียบเท่า ที่เกี่ยวข้องไปรอเพื่อเข้าชี้แจงต่อคณะกรรมการในกรณีที่คณะกรรมการฯ มีปัญหา และได้เรียกเข้าชี้แจงด้วยทุกครั้ง

การแต่งตั้งข้าราชการตำรวจในอำนาจของผู้ว่าราชการจังหวัดโดยให้ผู้ว่าราชการจังหวัดพิจารณาจัดทำบัญชีแต่งตั้งข้าราชการตำรวจเสนอคณะกรรมการคัดเลือกระดับจังหวัดเพื่อให้พิจารณาเสนอแนะผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งต่อไป

2.6 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.6.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความก้าวหน้า

เกศินี หงสนันท์ (2518) ได้กล่าวว่า การบริหารงานบุคคลในราชการไทยนั้นเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านการนำเอาวิธีการต่างๆ มาใช้กับทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้เกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพสูงสุดโดยรู้จักสรรหา เลือกรสรร และบรรจุบุคคลเข้ามาทำงานอย่างเหมาะสม นอกจากนี้ยังต้องรู้จักกระตุ้นให้เขาเหล่านั้นเกิดแรงจูงใจที่ขณะปฏิบัติงานด้วยความเอาใจใส่และพึงพอใจในงานนั้นๆ อีกด้วย

ในการบริหารงานบุคคลของกรมตำรวจ โดยเฉพาะในส่วนที่เป็นการเลื่อนตำแหน่งและการโยกย้ายนั้นเรื่องของการประเมินผลการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจจึงมีความสำคัญมากไม่ว่าจะเป็นการประเมินคุณสมบัติส่วนตัวและความรู้ความสามารถ ความชำนาญและประสบการณ์ของแต่ละคน สถาพร หลาวทอง (2528) ได้เสนอว่าในการประเมินข้าราชการตำรวจนั้น ทั้งวัตถุประสงค์ของการประเมิน ตัวผู้ประเมิน ตัวผู้ถูกประเมิน ลักษณะที่จะประเมินและวิธีการที่ใช้ในการประเมินต่างก็มีความสำคัญทั้งสิ้น และได้เสนอลักษณะที่ควรที่จะประเมินข้าราชการตำรวจมีรายละเอียด คือ คุณภาพของงาน ความสามารถในการปฏิบัติงานให้ลุล่วง ความรู้สันตษัดชัดเจน ความไว้วางใจได้ ความคิดริเริ่ม ความสามารถในการเรียนรู้งาน การปรับตัว ความรับผิดชอบ การให้ความร่วมมือประสานงาน การแสดงความคิดเห็น การติดต่อกับผู้อื่น การตัดสินใจ การเป็นผู้นำ สุขภาพความแข็งแรง การรักความก้าวหน้า ความกระตือรือร้นในการทำงาน รักในเกียรติยศ ชื่อเสียง ชื่อสัตย์สุจริต บุคลิกลักษณะการแต่งกาย ความประพฤติ นิสัยและเรื่องเกี่ยวกับครอบครัว เป็นต้น

เสนาะ ตีเยาว์ (2532) บทความทางวิชาการเรื่องการบริหารงานบุคคลเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ในการเลื่อนตำแหน่ง สรุปได้ว่า การเลื่อนตำแหน่งงานจะต้องพิจารณาทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ซึ่งเป็นเรื่องยุ่งยากสำหรับฝ่ายบริหาร หลักเกณฑ์ที่สำคัญสำหรับใช้ในการพิจารณาก็คือ

(1) หลักคุณวุฒิ หมายถึง การคัดเลือกบุคคลโดยถือเอาความรู้ความสามารถของบุคคลเป็นหลัก โดยไม่คำนึงว่าจะมีอายุการทำงาน ประสบการณ์ การคัดเลือกพิจารณาจากคะแนนที่ได้จากการทดสอบเป็นสำคัญ หลักการสำหรับระบบนี้ถือเอาความเสมอภาค ความสามารถ และความ เป็นกลางในการคัดเลือก เพื่อมุ่งหวังให้เกิดประโยชน์ต่องานมากที่สุด วิธีที่ใช้ในการคัดเลือกคือ การสอบแข่งขันเป็นเครื่องมือคัดกรองคน ผู้ที่มีคุณสมบัติไม่เหมาะสมจะถูกคัดออกไป หากเป็น การปฏิบัติงานก็จะให้ผลประโยชน์ตามความสามารถของคน คื่องานซึ่งมีลักษณะหน้าที่ความรับผิดชอบเหมือนกันก็จะได้ค่าตอบแทนเท่ากัน โดยถือเอาปริมาณและคุณภาพของงานเป็นหลักในการ กำหนดค่าจ้าง

(2) หลักอาวุโสและประสบการณ์ คำว่าอาวุโสหมายถึง ระยะเวลาในการทำงานเกิดขึ้น จากการเข้าทำงานก่อนหรือหลัง โดยปกติอาวุโสย่อมทำให้เกิดสิทธิบางอย่าง เช่น การเลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่ง การย้ายงาน หรือการให้ออกจากงาน ทางด้านผลประโยชน์ก็เกิดจากอาวุโสเช่นกัน เช่น การลาพักก่อนหรือการหยุดงานมักจะถือเอาเวลาที่เข้ามาทำงาน คือ คนที่เข้ามาทำงานนานย่อม จะมีสิทธิพักหรือหยุดงานได้มากกว่าคนที่อายุทำงานน้อย แม้กระทั่งการคิดเงินบำเหน็จก็ขึ้นอยู่กั ระยะเวลาในการทำงาน เรื่องของอาวุโสเกิดขึ้นจากวัฒนธรรมของคน ในสมัยก่อนมีความคิดเห็นดี กว่าคนรุ่นหลัง แม้ในสมัยปัจจุบันก็ยังคงใช้ความมีอาวุโสของคนเป็นหลักในการดำเนินงานบาง อย่าง ในที่ประชุมสภาองค์กรของสหรัฐก็ถือเอาผู้ที่มีอาวุโสสูงสุดเป็นประธานกรรมการ สำหรับ ประสบการณ์ หมายถึง จำนวนครั้งในการทำงานอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น คนที่มีประสบการณ์30ปี แสดงว่าทำงานอย่างนั้นมา30ปี อันที่จริงก็ได้แก่ อายุหรือระยะเวลาของการปฏิบัติงานประเภทหนึ่ง คนมีประสบการณ์ถือว่ามีความรู้ในการทำงานมานานทั้งประสบการณ์และอาวุโสเป็นปัจจัยส่งเสริมให้มีการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

การถือเอาอาวุโสในการทำงานเป็นส่วนหนึ่งของการเลื่อนตำแหน่ง ก็เพราะว่าเป็น การแสดงความจงรักภักดีที่มีต่อองค์กร ยิ่งคนทำงานมานานก็ยิ่งเพิ่มความสนใจในงานสถานที่และ แผนงาน จึงเห็นว่าการตอบแทนด้วยการเลื่อนตำแหน่งเป็นรางวัลอย่างหนึ่ง แต่ก็เป็นเรื่องที่ควร ระมัดระวังว่าถึงแม้คนจะมีอาวุโสก็จริง แต่อาจขาดคุณสมบัติที่จำเป็นต่องานในตำแหน่งนั้นๆได้ อันอาจเกิดผลเสียในตอนหลัง อาจทำให้ผู้ปฏิบัติงานที่มีความสามารถแต่มีอาวุโสน้อยที่อดอย เพราะความสามารถของคนบางครั้งไม่ได้วัดด้วยระบบอาวุโส มีผู้อาวุโสบางคนซึ่งแม้จะทำงานมา นานแต่ไม่แสดงลักษณะของความก้าวหน้าให้ปรากฏ บางคนขาดคุณสมบัติมาตั้งแต่ต้นแล้ว สำหรับคนที่มีประสบการณ์มานานมีส่วนที่ให้ผู้ผู้นั้นมีความรู้ความสามารถยิ่งขึ้น แต่หลักนี้อาจมี ข้อยกเว้นบ้างสำหรับบางคน การพิจารณาทั้งอาวุโสและประสบการณ์ควรพิจารณาควบคู่กับความ สามารถของผู้ปฏิบัติงานด้วย

(3) ปัจจัยทางการเมือง ลักษณะของปัจจัยทางการเมืองนี้เกิดขึ้นจากการใช้อำนาจหรืออิทธิพลของคนบางคนที่ยังคงให้องค์การหรือฝ่ายบริหารแต่งตั้งคนใดคนหนึ่งขึ้นมาดำรงตำแหน่งซึ่งมักจะเกิดขึ้นเสมอๆ อิทธิพลดังกล่าวนี้นับว่าเป็นสิ่งที่คอยบั่นทอนกำลังใจของคนงานและเป็นเรื่องที่ยากที่จะป้องกันได้ยาก การเลื่อนตำแหน่งโดยอาศัยอิทธิพลนี้เท่ากับเป็นการใช้ระบบอุปถัมภ์ (Patronage System) นั่นเอง ระบบนี้การแต่งตั้งถือเอาพรรคพวกเป็นสำคัญ โดยไม่คำนึงถึงความสามารถหรืองานที่เหมาะสมใดๆ มักจะใช้เพื่อเป็นสินน้ำใจ เพื่อความมีเสถียรภาพและเพื่อประโยชน์ในการควบคุมนโยบายต่างๆ ในทางที่ต้องการ ระบบนี้ถึงจะมีผลเสียบางอย่างแต่ก็มีผลดีสำหรับฝ่ายบริหารในการควบคุม

อุทัย หิรัญโต (2534) บทความเรื่องปัญหาการเลื่อนตำแหน่งฐานะข้าราชการ สรุปว่าทุกคนที่รับราชการเป็นอาชีพย่อมจะมีความมุ่งหมายก้าวไปสู่ตำแหน่งที่สูงขึ้น กล่าวอีกนัยหนึ่งยอดปรารถนาสูงสุดของข้าราชการ คือการได้เลื่อนตำแหน่งฐานะอย่างรวดเร็วในตำแหน่งที่สำคัญและมั่นคง โดยเหตุนี้ในการบริหารงานบุคคล จึงมีกระบวนการว่าด้วยการเลื่อนตำแหน่งฐานะ (Promotion) อยู่ด้วยเสมอ ทั้งนี้ เพื่อวางระเบียบกฎเกณฑ์ และวิธีการให้เกิดความเป็นธรรมและเกิดประโยชน์แก่ราชการ รวมทั้งการส่งเสริมกำลังใจของข้าราชการ การเลื่อนตำแหน่งฐานะนอกจากจะเป็นการส่งเสริมขวัญและกำลังใจแล้ว ยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าในอาชีพหรือความสำเร็จในชีวิตอีกด้วย

การเลื่อนตำแหน่งฐานะเป็นการเพิ่มอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบ และเกียรติภูมิให้สูงขึ้นด้วย ในทางปฏิบัติจึงจำเป็นต้องมีมาตรการต่างๆ กำหนดขึ้น เพื่อใช้ในการคัดเลือกให้ได้บุคคลที่เหมาะสม อันหลักเกณฑ์ที่ใช้กันอยู่ในประเทศต่างๆ จะมี อาทิ การสอบ การให้ทดลองปฏิบัติงาน ความมีอาวุโส จัดให้มีการอบรมหรือพัฒนาตัวบุคคลก่อนการเลื่อนตำแหน่งฐานะ ฯลฯ อย่างไรก็ตาม การเลื่อนตำแหน่งฐานะก็มีปัญหาอยู่ไม่น้อยจนยากที่จะแก้ไขได้ ทั้งนี้เพราะ

(1) ไม่อาจกำหนดหลักเกณฑ์ขั้นใช้ได้ถูกต้องสมบูรณ์ และนำหลักเกณฑ์นั้นมาใช้อย่างจริงจัง เพราะในการปฏิบัติมีปัจจัยภายนอกเข้ามามีอิทธิพล จนทำให้การใช้หลักเกณฑ์ไม่ได้เต็มที่ และบางครั้งหลักเกณฑ์ก็เปลี่ยนไปเปลี่ยนมา

(2) บางครั้งต้องคำนึงถึงความเหมาะสม การพิจารณาเลื่อนตำแหน่งฐานะข้าราชการนั้นจะทำให้ถูกต้องสมบูรณ์หรือถูกใจคนทุกคนไม่อาจทำได้ เนื่องจากข้อ (1) ในขั้นสุดท้ายของกรณีจะต้องนำความเหมาะสมมาพิจารณาประกอบด้วย อันความเหมาะสมนั้นก็ยากที่จะให้คำนิยามและกำหนดขอบเขตที่แน่นอนได้ แต่ก็กล่าวได้ว่าเป็นความเหมาะสมตามความเห็นของผู้บังคับบัญชาคนเดียวหรือหลายคน

(3) ต้องให้อภิสิทธิ์ผู้บังคับบัญชา ในการเลื่อนตำแหน่งฐานะข้าราชการให้สูงขึ้นเป็นการเพิ่มอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบสูงขึ้นด้วย บางกรณีจะต้องพิจารณาถึงความจงรักภักดี และความสัมพันธภาพเป็นส่วนตัวกับผู้บังคับบัญชาด้วยเพื่อจะได้ร่วมกันทำงานอย่างสมานฉันท์และเข้าใจกัน การให้ผู้บังคับบัญชามีอภิสิทธิ์เลือกคนที่ถูกใจจึงจำเป็นที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

(4) มีคนที่เข้าหลักเกณฑ์จะได้เลื่อนตำแหน่งฐานะหลายคน แต่มีตำแหน่งอยู่น้อย ข้อนี้ผู้บังคับบัญชาจะลำบากใจมาก ความรู้สึกที่เสียคายน้องจะเกิดขึ้น ผู้บังคับบัญชาอาจจะเลือกเอาคนที่ใกล้ชิดมากกว่าคนที่อยู่ไกลก็ได้

(5) แม้ผู้บังคับบัญชาจะพิจารณาถึงความรู้ความสามารถ และความประพฤติดีเป็นหลักก็ตาม แต่ถ้าไม่มีวาสนาก็หาได้เลื่อนตำแหน่งไม่

จากเหตุผล 5 ประการที่หยิบยกมาพิจารณา จะเห็นได้ว่าการเลื่อนตำแหน่งฐานะข้าราชการมีปัญหาอยู่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งตำแหน่งที่สำคัญหรือตำแหน่งในระดับสูงๆทุกครั้งที่มีการเลื่อนตำแหน่งฐานะ จะมีข้าราชการบางคนผิดหวัง ขมขื่น คิดจะลาออกหรือตั้งใจลาออก

สายพันธ์ จันทรศัพท์ (2536) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความก้าวหน้าในอาชีพของราชการตำรวจในกรณีศึกษาเฉพาะจังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่สัมพันธ์กับความก้าวหน้าในอาชีพราชการตำรวจมีดังนี้

(1) ปัจจัยที่มีผลอย่างมากต่อความก้าวหน้า คือ ความรู้ความสามารถในการทำงานและความสามารถส่วนตัวอื่นๆ

(2) ปัจจัยที่มีผลต่อความก้าวหน้าค่อนข้างมากมี 3 ประการได้แก่ คุณสมบัติส่วนตัวที่เหมาะสม เช่น บุคลิกภาพ การแต่งกาย การแสดงออก ฯลฯ ความชำนาญและประสบการณ์ของแต่ละคน และผลงานและความสำเร็จในการทำงานของแต่ละคน

(3) ปัจจัยที่มีผลต่อความก้าวหน้าปานกลาง มี 5 ประการ ได้แก่ ผู้บังคับบัญชาในฐานะผู้ประเมิน การให้ความสำคัญของการประเมินคุณสมบัติส่วนตัว การให้ความสำคัญของการประเมินความรู้ความสามารถในการทำงาน การให้ความสำคัญของการประเมินความชำนาญและประสบการณ์ และปัจจัยด้านการให้ความสำคัญของการประเมินผลงานและความสำเร็จในการทำงาน

(4) ปัจจัยที่มีผลต่อความก้าวหน้าน้อย มี 7 ประการ ได้แก่ ความเที่ยงธรรมในการประเมินของผู้บังคับบัญชา กระบวนการที่ใช้ในการประเมิน ผลของการประเมินคุณสมบัติส่วนตัวที่เหมาะสม ผลของการประเมินความรู้ความสามารถในการทำงานและความสามารถส่วนตัวอื่นๆ

ผลของการประเมินความชำนาญและประสบการณ์ของแต่ละคนสำหรับการประเมินและปัจจัยด้านผลของการประเมินผลงานและความสำเร็จในการทำงานสำหรับการประเมิน

สมพงษ์ เกษมสิน (อ้างใน ฅภัทร ทินราช, 2545: 19-20) การสร้างความก้าวหน้าในงาน ได้สรุปรายละเอียดเกี่ยวกับปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ผู้บังคับบัญชาและผู้ร่วมงานมีความก้าวหน้าในการปฏิบัติงานไว้ ดังนี้

(1) ลักษณะท่าทางหรือบทบาทของผู้นำหรือหัวหน้างานที่มีต่อผู้บังคับบัญชาและผู้ร่วมงาน ผู้นำเป็นเสมือนสะพานที่เชื่อมโยงความเข้าใจอันดีระหว่างองค์การกับผู้ปฏิบัติงาน ดังนั้นสัมพันธภาพระหว่างหัวหน้างานและผู้ร่วมงาน จึงมีความสำคัญต่อการเสริมสร้างความก้าวหน้าและความสำคัญขององค์กรเป็นอย่างมาก

(2) ความพึงพอใจของบุคคลากรต่อหน้าที่การงาน เพราะในการปฏิบัติงานนั้นถ้าได้ปฏิบัติงานที่ตนพึงพอใจย่อมได้ผลงานดีกว่างานที่ต้องปฏิบัติด้วยความจำใจ

(3) ความพึงพอใจต่อวัตถุประสงค์หลักและนโยบายการดำเนินงานขององค์กร พนักงาน เจ้าหน้าที่และผู้ร่วมงาน ตลอดจนการจัดองค์การและระบบงานที่มีประสิทธิภาพขององค์กรนับว่าเป็นเรื่องสำคัญมาก เพราะถ้าสมาชิกขององค์กรมีความเข้าใจซาบซึ้งถึงระบบและวิธีดำเนินงานขององค์กรแล้วย่อมที่จะอุทิศเวลาให้แก่งาน มีกำลังใจและกำลังขวัญในการปฏิบัติงานได้ดีขึ้น

(4) การบำเหน็จรางวัล การเลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่งแก่ผู้ปฏิบัติงานดี ย่อมเป็นเครื่องจูงใจให้บรรดาผู้ได้บังคับบัญชา หรือผู้ร่วมงานมีความกระตือรือร้นต่อการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความขยันขันแข็ง มีความมั่นใจและกำลังขวัญดี

(5) สภาพแวดล้อมของการทำงานควรให้ถูกสุขลักษณะ อากาศถ่ายเทได้สะดวกมีแสงสว่างเพียงพอ มีเครื่องมือเครื่องใช้และอุปกรณ์ในการปฏิบัติงานครบถ้วนเหมาะสมแก่การปฏิบัติงาน

(6) สุขภาพของผู้ปฏิบัติงาน ในที่นี้รวมทั้งสุขภาพทางกายและสุขภาพทางจิตใจ อารมณ์ของผู้ปฏิบัติงานแต่ละคนอาจจะเปลี่ยนแปลงได้เสมอทั้งที่เป็นผลโดยตรงจากบุคคลนั้นเอง หรือมาจากสาเหตุอื่น เช่น ปัญหาทางครอบครัว เพื่อนร่วมงาน ผู้บังคับบัญชา ฯลฯ ปัญหาที่เกี่ยวกับสุขภาพกายและสุขภาพจิตมีผลอย่างมากต่อการทำงาน เพราะถ้าผู้ปฏิบัติงานมีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพหรือสุขภาพจิตแล้วก็ไม่สามารถปฏิบัติงานให้เกิดผลได้อย่างเต็มที่

2.6.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน

สุภาพรธรรม คำม่วง (2525) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของรัฐวิสาหกิจ ศึกษาเฉพาะกรณีการไฟฟ้านครหลวง ผลการวิจัยพบว่าพนักงานที่มีโอกาสก้าวหน้าในตำแหน่งงานมากจะมีขวัญสูงกว่าพนักงานที่มีโอกาสก้าวหน้าในตำแหน่งงานน้อย พนักงานที่มีความสัมพันธ์ภาพในการทำงานที่ดีกับผู้บังคับบัญชาจะมีขวัญในการปฏิบัติงานสูงกว่าพนักงานที่มีสัมพันธ์ภาพไม่ดีกับผู้บังคับบัญชา ปัจจัยที่เป็นตัวส่งเสริมขวัญ และกำลังใจในการทำงานคือ ความมั่นคงในการทำงาน วิธีประเมินผลงานที่ยุติธรรม ลักษณะงานที่ทำ ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา และสภาพแวดล้อมในการทำงาน จากการวิเคราะห์ปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบของขวัญของผู้ปฏิบัติงานพบว่า ปัจจัยที่ทำให้พนักงานมีขวัญในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างสูง ได้แก่ ความมั่นคงในการปฏิบัติงาน ระเบียบการประเมินผลการปฏิบัติงาน ลักษณะงานที่ทำและสภาพแวดล้อมในการทำงาน ส่วนปัจจัยที่ทำให้พนักงานมีขวัญในการปฏิบัติงานต่ำ ได้แก่ โอกาสความก้าวหน้าในตำแหน่งงาน ระดับเงินเดือนและสวัสดิการที่ได้รับ

พินัย ไกรนุกูลและคณะ (2526) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาข้าราชการตำรวจสัญญาบัตร ผลการวิจัยในเรื่องเกี่ยวกับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของตำรวจพบว่า

(1) ความมั่นคงปลอดภัยอยู่ในเกณฑ์ต่ำเนื่องจากเป็นหน้าที่ที่จะต้องเสี่ยงภัยกับอันตรายต่างๆซึ่งอาจจะเสี่ยงชีวิต เสี่ยงต่อการถูกฟ้องร้อง ร้องเรียน ถูกพิจารณาโทษ หรือถูกตั้งกรรมการสอบสวนลงโทษทางวินัยจากการปฏิบัติหน้าที่ได้

(2) ปริมาณงานในหน้าที่ความรับผิดชอบมีมาก ลักษณะของงานน่าเบื่อหน่าย ช้าชาก จำเจ หรือไม่เหมาะสมกับบุคคลผู้ปฏิบัติงานเพราะขาดการหมุนเวียนสับเปลี่ยนหน้าที่ จึงทำให้ขวัญและกำลังใจอยู่ในเกณฑ์ต่ำ

(3) ความรู้สึกที่ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของหน่วยงานอยู่ในเกณฑ์ต่ำ เพราะทำงานไปตามหน้าที่ ทำนองเช้าชามเย็นชาม มีการขอย้าย ลาออกหรือเปลี่ยนงานกันเป็นประจำ ทำให้ผลผลิตหรือประสิทธิภาพของงานตกต่ำ

(4) สวัสดิการของหน่วยงานอยู่ในเกณฑ์ต่ำ เพราะที่พักอาศัย การรักษาพยาบาล เงินตอบแทน การปฏิบัติงานล่วงเวลาหรือการปฏิบัติงานนอกสถานที่รวมทั้งยานพาหนะ และเครื่องมือสื่อสารต่างๆยังอยู่ในสภาพขาดแคลนและไม่ทั่วถึง

(5) รายได้จากการปฏิบัติงานอยู่ในเกณฑ์ต่ำ เพราะไม่สามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัว ให้มีความสุขได้พอสมควรกับสภาพในภาวะปัจจุบัน ค่าครองชีพสูงขึ้นเรื่อยๆ รายได้คงที่ไม่สม อดคล้องกับรายจ่าย ทำให้รู้สึกขาดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

(6) ความพึงพอใจในหน่วยงานอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างต่ำ เพราะสภาพที่ทำงานซ้ำๆ ทรุดโทรม ขาดแคลนอุปกรณ์ เครื่องมือในการปฏิบัติหน้าที่หรืออาจมีความขัดแย้งกับผู้ร่วมงาน ผู้บังคับบัญชา

(7) ความสามารถของผู้ร่วมงานอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง แต่ไม่สูงเท่าที่ควร เพราะการรับนักเรียนพลตำรวจที่จบชั้น มศ.3 ไม่เพียงพอที่จะทำให้อัตรามีทักษะที่กว้างขวาง มีเหตุมีผลที่ดีได้นอกจากนี้ มีหลักสูตรการฝึกอบรมเพิ่มเติมมีน้อยมาก

(8) ความร่วมมือของผู้ปฏิบัติงานอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง เพราะหน้าที่บางประการต้องเสี่ยงอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย เจ้าหน้าที่ผู้ร่วมปฏิบัติงานจะต้องเป็นผู้รู้จักกันมานานพอสมควร เพื่อที่จะมอบความไว้วางใจแก่กันและกันได้

(9) ความยุติธรรมในหน่วยงานอยู่ในเกณฑ์ปานกลางแสดงว่าระบบคุณภาพในหน่วยงานของตำรวจยังไม่ได้ผลเท่าที่ควร ทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจมีอคติ และขุ่นข้องเคืองใจเกิดความผิดหวัง และทอดทิ้งในชีวิตราชการ

ประธาน บุญเหมือน (2535) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ราชการของตำรวจในสำนักงานตำรวจสันติบาล กรมตำรวจ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ราชการของตำรวจในสำนักงานตำรวจสันติบาล กรมตำรวจ กลุ่มตัวอย่างของการศึกษา คือ ข้าราชการระดับตำรวจที่ปฏิบัติหน้าที่ราชการในสำนักงานตำรวจสันติบาล กรมตำรวจ พบว่า

(1) รายได้สวัสดิการนับว่าเป็นปัญหามากเกือบทุกหน่วยงาน ถ้าจะให้เพิ่มในลักษณะเพิ่มหรือปรับบัญชีเงินเดือน อาจจะไม่เป็นธรรมนักสำหรับผู้ที่ไม่ได้ทำงาน ทั้งแรงใจแรงกายให้กับงาน และอาจจะมีผลกระทบโดยตรงต่อเศรษฐกิจโดยรวม ผู้ศึกษาจึงเสนอให้มีกองทุนช่วยเหลือ หรือเงินทดแทน ด้วยสวัสดิการอื่นๆ เช่น จัดกองทุนไว้สำหรับข้าราชการตำรวจที่มีผลงานดีเด่น สร้างชื่อให้หน่วยงาน โดยประเมินผลแบบปรนัยผ่านความเห็นชอบในรูปของคณะกรรมการ หรือจัดฟ่อนบ้านที่ดิน ในระยะยาว เมื่อหลังเกษียณข้าราชการตำรวจทุกคนจะมีที่พักสำหรับทุกคน และควรจัดให้มีกองทุนฉุกเฉินสำหรับครอบครัวของข้าราชการตำรวจที่ประสบภัยพิบัติ รวมทั้งควรมีกิจกรรมร่วมกันในเชิงสันติภาพ เช่น การกีฬา หรืองานสังสรรค์อื่นๆ เพื่อสร้างความสามัคคีอันจะนำไปสู่ความร่วมมือในการทำงานให้สำเร็จลุล่วงต่อไป

(2) ควรนำระบบคุณธรรม (Merit System) มาใช้ในการพิจารณาแต่งตั้งโยกย้าย พิจารณาความดีความชอบให้เกิดเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน โดยเฉพาะควรจะสนับสนุนให้ข้าราชการตำรวจในสังกัดได้มีโอกาสเลื่อนยศ ตำแหน่งที่สูงขึ้นเมื่อมีโอกาสและพยายามหลีกเลี่ยงการใช้ข้าราชการจากสังกัดอื่นมาเลื่อนยศ เลื่อนตำแหน่ง ในสังกัดสำนักงานตำรวจสันติบาล กรมตำรวจ

(3) ในด้านลักษณะงานและโครงสร้างขององค์กรควรจะต้องปรับปรุงแก้ไขให้แต่ละกองบังคับการ มีลักษณะงานสอดคล้องกันในกองบังคับการเดียวกัน ส่วนกลุ่มดำเนินการวิธีข่าวกรองเนื่องจากปัจจุบันยังเป็นหน่วยงานที่ไม่มีจุดหมายรองรับ เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นใหม่ และการแบ่งมอบงานแต่ละกลุ่มอย่างไม่ชัดเจน การจัดการด้านรายได้ สวัสดิการบางส่วนยังไม่สามารถเบิกจ่ายได้ บุคลากรเกิดความสับสน ซึ่งควรมีการปรับปรุงลักษณะงาน แต่ละกองบังคับการให้สอดคล้องกันในกองบังคับการเดียวกัน และยกฐานะกลุ่มงานดำเนินการวิธีข่าวกรองขึ้นเป็นองค์กรที่ถูกต้องตามกฎหมายในระดับกองบังคับการ มีผู้บังคับการเป็นหัวหน้าหน่วยงาน

(4) ด้านพัฒนาองค์กร กองสารนิเทศ เดิมมีฐานะเทียบเท่ากองบัญชาการ ขึ้นตรงต่อกรมตำรวจแต่ปัจจุบันถูกลดฐานะลงเป็นกองบังคับการ ขึ้นตรงต่อสำนักงานตำรวจสันติบาล กรมตำรวจ ซึ่งผิดหลักการพัฒนาองค์กร จึงมีผลโดยตรงต่อขวัญและกำลังใจของผู้ปฏิบัติงานประกอบการพิจารณา ลักษณะของงานแล้ว ยังไม่เหมาะสมกับลักษณะงานของตำรวจสันติบาลโดยตรง ดังนั้นควรให้กองสารนิเทศยกฐานะขึ้นเป็นกองบัญชาการ โดยรวมกับงานของคณะผู้แถลงข่าวกรมตำรวจในปัจจุบัน และงานสถานีวิทยุของกรมตำรวจทั้งหมดเป็นกองบัญชาการที่ขึ้นตรงต่อกรมตำรวจ หรือให้มีสภาพเช่นเดิม แต่ควรเป็นหน่วยงานที่ขึ้นตรงต่อกรมตำรวจเพื่อทำหน้าที่ควบคุมการกระจายเสียงแถลงข้อเท็จจริงให้ประชาชนทราบ ตอบโต้ข่าวลือ และประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่างๆ

2.7 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

ตัวแปรต้น (X)

ตัวแปรตาม (Y)

ปัจจัยที่มีผลต่อความก้าวหน้า

1. ผู้ปฏิบัติงาน

- ภูมิหลังของครอบครัว
- ฐานะทางเศรษฐกิจ
- ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา

2. ระบบหลักเกณฑ์ในการพิจารณา

- ระบบคุณธรรม
- ระบบอุปถัมภ์

3. คุณภาพการทำงาน

- ความรักความผูกพันต่อองค์กร
- การเรียนรู้งาน
- งานที่ได้รับมอบหมาย
- ความคิดริเริ่มในการทำงาน
- กฎระเบียบและการปฏิบัติตามของหน่วย

ความก้าวหน้าในอาชีพ

1. ความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่

- การได้เลื่อนขั้นตำแหน่งที่สูงขึ้น
- การมีหน้าที่รับผิดชอบที่สูงขึ้น
- การเลื่อนตำแหน่งมีความเหมาะสมกับระยะเวลาที่รับราชการ
- การเลื่อนตำแหน่งมีความเหมาะสมกับอายุ
- ยศที่ได้รับอยู่ในระดับเดียวกันกับเพื่อนร่วมงานรุ่นเดียวกัน
- ตำแหน่งที่ได้รับอยู่ในระดับเดียวกันกับเพื่อนร่วมรุ่น
- การพิจารณาความดีความชอบ

2. ความก้าวหน้าในเงินเดือน

- การได้รับเงินเดือนในอัตราที่สูงขึ้น
- เงินเดือนมีผลทำให้มีโอกาสก้าวหน้าในตำแหน่ง

3. ความก้าวหน้าในการพัฒนาตนเอง

- มีความรู้และการศึกษาที่สูงขึ้น